

6. OM DE VREUGDE, OM DE VREUGDE DRAAIT ALLES

'Ik ben de ware wijnstok..' Johannes 15,1

INLEIDING

Dit is de laatste van de overdenkingen over de zeven IK BEN - woorden uit het Johannes-evangelie, 'Ik ben de ware wijnstok.' Het evangeliegedeelte uit Johannes 15 over de wijnstok heeft me al een tijdje in de ban. Je hebt dat soms wel eens: je hoort of ziet iets, je leest iets of iemand zegt iets en opeens landt het in je. Het grijpt je aan en het laat je een tijd lang niet meer los. Blijkbaar valt het in vruchtbare aarde, blijkbaar had je dat ene bemoedigende woord of dat ene troostende beeld net even nodig op dat moment. Zo verging het mij met de wijnstok, de ranken en de wijn. Zo zelfs dat ik een zoektocht ben begonnen naar de wijn, al een tijdje. In het voorjaar had ik studieverlof, ook over wijn moest het gaan besloot ik. Ik ben naar Frankrijk gegaan en heb daar een wijnboer bezocht in een van de beroemdste wijnstreken bezocht, in Bourgondië. Wat mij zo intrigeert aan de wijn en de ware wijnstok die Jezus is, dat wil ik straks in de overdenking graag met u delen.

SCHRIFTLEZING, Johannes 15, 1 - 8.

OVERDENKING

Waarom, was steeds mijn vraag, gebruikt de evangelist Johannes toch het beeld van de wijn en de wijnstok om het leven van Jezus en daarmee óns leven duidelijk te maken? Waarom wijnstok en wijn? Wat heeft hij met wijn dat hij zegt dat Jezus de waarachtige wijnstok is: IK BEN de echte, de betrouwbare wijnstok? Dat valt me trouwens toch op, in alle evangeliën, hoe gewoon-alledaags en eenvoudig het er aan toe gaat. Het lijkt of men zeggen wil: kijk maar goed naar het leven zélf, luister goed naar de mensen om je heen, en dat gewóne leven zal haar meerwaarde aan je openbaren. Luister, wees alert, probeer wat je ziet en meemaakt te doorschouwen op zin en onzin, of jouw leven 'zijn gangetje gaat' of dat het is aangelegd op warmte en zon zoals de wijnstokken op de Bourgondische heuvels. Alleen warmte en zon? O nee, ook de kou en de regen gaan en slaan door je leven. Of een plotselinge nachtvorst. Nergens zijn de wijnboeren zo bang voor als een nachtvorst in het vroege voorjaar. Het kan een wijnoogst bederven. Soms kan ons leven ook geen nachtvorst verdragen: we worden ziek of narrig, de zin van het leven ontgaat ons. Langzaam worden we dan azijn in plaats van wijn.

De evangelist Johannes is sterk in beelden en beeldspraak. Wie dit wonderschone evangelie leest en herleest gaat verbanden zien, die gaat gaandeweg ervaren dat het eigen leven, jouw dood-gewone leven hier verteld, uitgebeeld wordt in de zeven IK BEN - woorden; dat je het niet redt bij jouw *brood* alleen, dat je in duisternis wandelt als het *Licht* niet gaat schijnen in je leven, dat je verpietert en verschrompelt als je je *deur* dicht houdt voor vernieuwing en verandering, dat je iederéén achter na blijft lopen als niet de *góede herder* je wegwijst in het land van list en bedrog, dat jouw *leven* pas de volle smaak van wijn krijgt als het *opstaat* uit het *dóód-gewone*, en dat méér dan het gewone echt nodig is (Mattheus 6:47),

... dat dán, na al deze 'ingrepen' de weg, de waarheid en het leven zichtbaar, voelbaar en tastbaar wordt.

Ingrepen? Moet er aan mij gerommeld worden? Ben ik niet genoeg van mijzelf. Ben ik iemand die IK BEN nodig heeft? Dat weet ik natuurlijk niet van u. Dat moet u zelf maar zeggen. Maar is het feit dat u nu ingeschakeld hebt om naar deze zender te luisteren al niet een groot verlangen in u om kennis te maken met iemand groter dan uw eigen hart? Is dat niet ons diepste verlangen, te leven vanuit het licht, onze deuren open te zetten voor heil, ons te verlaten op een goede herder die ons vertrouwt? Ik geloof dat dit inderdaad het grote menselijke verlangen is, verbonden te zijn met een wijnstok, vruchten te geven, een vruchtbaar leven te hebben.

'IK BEN de waarachtige wijnstok en mijn vader is de wijnboer.' In de woordjes IK BEN zit de godsnaam van Israël verborgen. Als Mozes bij het brandende braambos in Exodus 3 vraagt Wie dat is die zijn leven in vuur en vlam zet dan komt het antwoord, 'IK BEN DIE IK BEN'. IK BEN die raadselachtige Naam die ongrijpbaar, maar toch vol energie een rol wil spelen in jouw leven. IK BEN die verborgen kracht in de geschiedenis die jou wind in de zeilen wil geven, die uit is op de redding van deze wereld. Maak maar niet teveel theorie en theologie van Mij, want IK BEN (er) wanneer jou de moed in de schoenen zinkt, IK BEN er om van jouw levenssappen mooie wijn te maken. *IK BEN DIE IK BEN*, ik zal er zijn zoals ik er zal zijn, altijd voor jou. Mijn specialiteit is Liefde, licht en liefde voor alle harten die hun deuren voor Mij openzetten; vrede en recht voor een wereld die wil opstaan uit oorlog en geweld.

Deze IK BEN is een boer in ons verhaal. Een landman, een wijngaardenier. Het is een zeldzame benaming voor God, alleen door Johannes gebruikt. Om het beeld te vatten moet je tussen de wijnvelden lopen. Je moet even het stadse van je afleggen en bij de wijnboeren zijn. 'Wat doen jullie nu op dit moment?' vroeg ik aan een aantal werkers in de wijngaard toen ik daar was in het voorjaar. Ze vertelden en ik zag het voor me, hoe ze de jonge ranken rond het ijzerdraad leiden zodat ze niet alle kanten konden opgroeien. Al eerder in het jaar hadden ze de wijnstokken gesnoeid. De wijnboer waakt dag en nacht over zijn wijngaard. Niets gaat hem meer ter harte dan de wijnstokken. God is een landman, een boer. De wijngaard is zijn schepping. De wijnstok is zijn oogappel. Jezus is de oogappel van God. Van IK BEN (God) mag Hij zich waarachtige wijnstok noemen. Hij mag het IK BEN van zijn vader nazeggen en wij op onze beurt mogen het IK BEN van Jezus nazeggen en nadoen. Bij de ranken komen wij in beeld. De boer zorgt, de wijnstok borgt en de ranken ... ja, van hen, van ons mensen wordt verwacht dat we vrucht dragen. Jouw en mijn leven moeten mooie volle trossen worden, zoals die trossen waarmee de verspieters uit het beloofde land terug keerden. (Numeri 13:23: 'Toen zij in het dal Eskol gekomen waren, sneden zij daar een rank met één tros druiven af, die zij met zijn tweeën aan een draagstok droegen ...')

De overeenstemming die er is tussen de wijnstok en de boer, de intimiteit en de vruchtbaarheid tussen die twee moet ook vorm aannemen in de ranken. Toen al, vroeg in het voorjaar, kon ik zien dat onder en tussen de blaadjes aan de rank een heel klein trosje bezig was te groeien. Als straks de wijn niet tot volle schoonheid komt, is het werk van de boer en de energie van de wijnstok mislukt. Als het 'experiment' mens (want daar is het hele bijbel om begonnen) uit de hand loopt dan is alle goedheid, waarheid en schoonheid voor niks geweest. Daarom zal de boer er alles aan doen om in te grijpen als het nodig is. Daar heb je dat ingrijpen weer! Onze menselijke groei en de groei naar vrede en recht in

onze wereld gaat niet vanzelf. Er staat dan ook meteen al in vers 2: 'elke rank aan mij die géén vrucht draagt, hij neemt haar weg.' De boer grijpt in. Al zijn kennis en kunde wordt ingebracht om de wijnoogst optimaal te laten zijn.

Zoals de rotte appels van de fruitschaal moeten worden verwijderd opdat de andere appels gaaf blijven, zo gebeurt dat ook met de vruchteloze ranken. De wijnboer vertelde mij, en ik vond dat 'theologisch'- onthullend, dat het voorkomt dat soms aan een wijnstok teveel trossen zitten. De in zijn ogen minst-mooie trossen worden dan verwijderd (opgeofferd!) om de anderen beter te kunnen laten groeien. Zij zaten niet genoeg ín de wijnstok (n.b. 'elke rank ín mij). 'Ze produceren teveel hout', zei hij. Dat woordje 'wegnemen' in de tekst (misschien word ik wat te specialistisch) staat bij Johannes ook in hfst 1:29: 'Zie het lam Gods, dat de zonde der wereld *wegneemt*.' De Ene die zich opoffert (net als die trossen) voor allen. Dit geheimenis is zeer groot!

Er wordt hard gewerkt. Ik vertelde al over het leiden van de jonge ranken langs het gespannen ijzerdraad, en daarvoor het snoeien. Snoeien is een pijnlijke ingreep, een soort amputatie, een snoeimes, een wond. Een eerste crisis in je leven: een verloren vriendschap, een scheiding, ouders die tegenvallen. Je ging 'op je gezicht.' Je voelt je alleen en ver van de wijnstok vandaan. Wil een plant mooi groeien dan moet je er vakkundig aan snoeien. Wil een mens groeien, dan zal er ook aan hem of haar gesnoeid moeten worden. Vakkundig! Eigenlijk heeft snoeien met vertrouwen te maken. Ouders corrigeren (snoeien) hun kinderen niet om ze klein te houden, maar om ze *vakkundig* te leiden naar bronnen in henzelf waaraan ze kunnen groeien en opbloeien. In de kerk wordt mensen de weg naar de Bron van leven gewezen, de wijnstok waaraan ze hoe dan ook mogen vastzitten. Maar ouders en ouderen die denken dat aan hen niet meer gesnoeid hoeft te worden kunnen nooit vakkundig hun kinderen bij-schaven. Groeien, snoeien en bloeien. Het is een intrigerend driespan, vaak begeleidt door het woord stoeien, door gelach én gehuil.

De NBG-vertaling gebruikt het woordje 'snoeien', maar er staat eigenlijk 'reinigen'. Wij gebruiken dat Griekse woord voor reinigen ook in onze taal, katharsis. Je zou kunnen zeggen dat het een grote schoonmaakbeurt van jezelf is. Ik ken nogal wat mensen die lopend of op de fiets een pelgrimstocht hebben gemaakt naar Santiago di Compostella of naar Rome. Ze zeggen dat ze dat doen om zichzelf tegen te komen, om zichzelf te hervinden, om een tijdje niet zélf de weg te gaan, maar de Weg (de waarheid en het leven) aan hen te laten gebeuren. Zij onderwerpen zich aan een vrijwillige katharsis en ze voelen zich vaak positief 'gesnoeid' als ze terug zijn, Ze hebben weer zicht gekregen op de Weg en het Licht in hun leven, deuren gaan opnieuw open. Vaak vernam ik van hen dat zich op de weg een Derde aanmeldde, een ware Wijnstok die hen wilde laten vrucht dragen.

Veel, veel meer zou er te zeggen zijn over de wijnstok, de boer en de ranken, over Jezus, God en mens en over de wijngaard die wereld heet. Maar, kun je zeggen: dat doen we toch elke week, als we het woord horen, zingen en bidden en werken van barmhartigheid doen in diaconie en pastoraat. En in het leerhuis gaan we dieper op de dingen in, op de wijn bijvoorbeeld. Wijn?? Dat is gek. Het is helemaal nog niet gegaan over wijn. Dat komt nog?

Nee, dat is al gebeurd! Het Johannes-evangelie is er meteen al in hoofdstuk 2 mee begónnen. De wijn kómt niet, de wijn stroomt rijkelijk, nu al. Dat is typisch het Johannes-evangelie, het goede en rechtvaardige leven is niet iets dat nog moet komen, nee, dat is er nú al. Daarom begint hij meteen aan het begin van zijn evangelie het alledaagse, té dood-gewone water om te zetten in wijn op de bruiloft te Kana. Met water alleen, hoe levensreddend het ook kan zijn in te droge streken van de wereld, redden we het niet, net zo min als met brood alleen. Dat water moet levend water worden (Joh. 4) en het brood lévend brood, zoals wij Jezus moet worden, vandaag al. De wijn voegt aan het water de vreugde toe. *De vreugde is alles*, te vinden in het hart van God. Johannes wist dat, daarom zijn we niet alleen onderweg naar het feest, maar ís het feest, vandaag, nu al. Heb je daar moeite mee? Denk dan aan de wijnstok die zijn sappen moet halen heel diep uit de grond, tientallen meters soms, las ik. En dat jij aan die wijnstok vast zit, en dat de wijnboer je zal koesteren, vertroetelen, liefhebben en beminnen.

GEBED

*Goede God,
wij danken u dat wij werkers en werksters
in uw wijngaard mogen zijn.
Brekebenen zijn we dikwijls,
met schaafwonden, die we kregen
tijdens het werken tussen de wijnstokken.
O ja, de wijn is lekker straks op tafel,
maar vóór ze daar staat
- ook op onze avondmaalstafels -
is er gezwoegd en
geploeterd in de hete zon.*

*Maar dan, na de oogst
in de diepte van de wijnkelders,
in een geheimzinnig proces
van sterven en opstaan
laat U de wijn rijpen,
laat U ons tot wasdom komen.*

*Wat een smaak heeft de wijn nu.
We drinken ons met volle teugen
vreugdedronken - we drinken U,
tot diep in ons bestaan
daalt U af.*

*U geneest onze wonden, onze pijnen
onze machteloosheid,
U ontroert ons
het kan niet meer stuk.*

*God verlaat ons nooit meer.
Doe ons uw aanwezigheid ervaren,
dat we vrij van onszelf
onze medemensen mogen dienen.
Een leven voorbij de kille dood
een wereld van recht en vrede
úw wijngaard.
Amen*